

Könyvtáravató

Barátomnak, Cs. Varga Istvánnak

Aprólékos mozdulatokkal bontotta föl a borítékot. Jól emlékezett a feladóra: az egykori szemüveges, feketehajú, kissé nyúlánk fiú a legelső osztályába járt. Ott ült az ablakokkal ellentétes oldalon, a harmadik padban. Jóravaló gyerek volt, az a típus, aki gondolkodásmódjával vívja ki magának a többiek tiszteletét. Fel is vették elsőre az egyetemre. Debrecenbe, ahol ő is végzett. Így lett aztán a fiúból is irodalomtanár. Azazhogy később rá bízták a település könyvtárosi teendőit is, merthogy kis városka az övék, épp csak elbírja a gimnáziumot meg azt az egy-két intézményt, amit akkoriban a városi rang követelt meg tőlük. Szóval együtt látja el a fiú már jó ideje a kétféle munkát – nem kis büszkeségére a családjának, de nem kis büszkeségére egykori osztályfőnökének sem...

Nem a fizetésért, hanem az ilyesféle tanár-diák kapcsolatért volt érdemes pedagógusnak lennem – gondolta, s széthajtotta a levelet.

Meghívó volt, keresztelőre szóló, a könyvtárára. Most újították meg az intézményt. Megpályáztak hozzá egy uniós támogatást, de mert azon nem nyertek, összefogott a kisvároska, s valami hatalmas nagy lendülettel mégis belefogtak a munkába. Aminek láttán aztán a megye sietett a segítségükre – mégis csak kiutalva nekik a területfejlesztésből egy kevéske pénzt. Jó fél évet vettek igénybe a munkák még így is, de felépült. Felépült, hálistennek, és most csodájára járnak nemcsak a helyiek, hanem még a környékbéliek is; ideje hát, hogy fel is szenteljék.

„...kérjük ezért, Kedves Tanár Úr, látogasson el hozzánk, legyen ünnepi szóno-ka a könyvtárszentelőnknek, amely könyvtárat egykori lelkészünk, Kozár Gyula előtti tiszteletünk kifejezésekképpen róla kívánunk elnevezni.” – betűzte a kézzel írott szavakat az irodalomtörténet immáron egyetemi szintű professzora, s olyasféle melegség járta át a szívét, aminőt csak azok érezhetnek, akiket a legnagyobb szeretet vesz körül életük meg a munkájuk során. Huszonnyolcadik éve az idén, hogy elhagyta az iskolát. Docensnek hívták a tanszékre, hát búcsút mondott a kisvárosnak.

* * *

Jól ismerte Kozár Gyulát. Mikor kezdő értelmiségiként a városkába került, nem egy és nem két éjszakát végigbeszélgettek. Ráérezhettek ők kölcsönösen egymás értékeire: mi mással, ha nem ezzel magyarázhatná – még most, majd' három évtized elmúltával is – azt az atyai szeretetet, amivel a szívébe zárta őt Gyula bácsi. Fölkínálva neki a barátságáért a legigazabb barátságot, ami csak létezik a világon ember és ember között. Karácsonynak szent hajnalán pedig még a templomba is együtt mentek, mert a pásztorok miséjén ministrált is az öreg papnak. Az esperes – hajlott korú volt már akkor is, de jellemében és természetében egyenes, mint amilyen a zárt állományban növekedő tölgy – latinul tartotta azt az ő kedvéért. A régi liturgia

szerint, ahogyan VI. Pál pápasága előtt miséztek a papok. Ahogyan a Tisztelendő Bácsi tanította őt még Kapuvárott. Confiteorral az elején, Deo gratias-szal a végén. Micsoda élmény volt így neki ministrálni... Törődött is ő a párttitkár alantas megjegyzéseivel, a szocialista erkölcsről meg a nevelésről szóló kiselőadásaival... Mert tudták, hát persze hogy tudták, hogy el-eljár a templomba, de kikezdeni soha nem merték. Úgy szerették a diákjai, meg aztán a tanulmányi versenyekről is mind az ő gyerekei hozták el a babérokat a többiek orra elől. Merthogy orosz is tanított a magyar irodalom mellett, az pedig az egész szocialista pedagógia alfájának és omegájának számított akkoriban, így hát nem tudtak belékötni, pedig hej, de nagyon akartak... Egyszer csapott csak le rá az a mihaszna pártcsinovnyik, amikor ő kikérte magának az elvtárs megszólítást. Hát az talán tényleg erős volt egy kicsit, de mire végiggondolta volna, már késő volt, kimondta: nem elvtársa ő senkinek, kiváltképp pedig nem egy léhűtő párttitkárnak. Ha akkor nem Imre bácsi van a Hazafias Népfrotnál, Hegyi Imre, tán még el is bocsátják az állásából, kitiltva – úgy lehet – az ország középiskoláinak mindegyikéből.

Hála érte a Megváltónak – meg Imre bácsinak is ott a megyén –, nem így történt. Rá meg nem sokkal aztán jött ez a politikai hókuszpókusz, amikor pedig már abban versengtek egymás közt a volt párttitkárok, hogy ki tudja gyorsabban megfordítani a köpönyegét. Ő azonban – akkor már főiskolai katedrájáról – tovább hirdette a tisztesség, az emberség meg a szeretet értékének örökös voltát. Hirdette, mert ő maga is ebben hitt. Erre tanították a szülei, ezt szívta magába a bencés kollégium falai közt Győrben, s ebben látta ő maga is a saját, és családja jövőjét. Hát persze hogy elmegy, be is írja magának a naptárba. Messzi még a dátum, el ne homályosítsa addigra a feledés. Papírlapért nyúlt az asztalfiába. Gyakorlott mozdulattal, amely mozdulatot rég nem kell, hogy a tekintet is figyelemmel kövesse. És milyen jó, hogy így alakult, mert most gyönyörködhet egy pillanatig kis unokája Mamának, Papának küldött mosolyában. Előbb a számítógép gyorspostáján kapták meg a képet, de a múlt hét keddjén borítékban is megérkezett. Hároméves rajta a kis csöppség, gyertyavilággal a torta közepén – ide rakta be az íróasztal üveglapja alá. Elővette aztán régi jó töltőtollát is, a hagyományost, a tintásat, s jellegzetes, szálkás betűivel viszontválaszt írt a szíves invitálásra. Még a vonatot is megírta, amelyikkel érkezik. Ki tudja miért, a fejében maradt – még huszon év múltán is – a menetrend, az egykori, s ez a járat az évtizedek alatt is megtartotta a sajátját, semmit nem változtattak rajta. Ott leszek, ha Isten is úgy akarja, ígérte a messzieknek, s lezárta a borítékot.

Fél óra sem tellett belé, már postán volt a válaszlevél: személyesen vitte el oda földadni...

* * *

Hideg ősz járta abban az évben. Alantas, köszvényhasogató, ami őt is ágyba parancsolta egy rövid időre. Pedig az előadásokat meg kell tartania a tanszéken. Nemsokára vizsgaidőszak, mégsem mondhatja – pláne meg nem üzenheti – a hallgatóinak, hogy lebetegedett, vegyék át az anyagot a jegyzet alapján... Sziszegve ugyan a fájdalomtól – különösen a bal térde sínylette meg ezt a cudar időjárást – de megtartotta az előadásokat. „Fekete ember, / feketén fekete, / fekete ember / telepszik az ágyra, / fekete ember / nem hagy aludni éjeken át.” – idézte ezek egyikén

Jeszenyint Gáspár Endre fordításában, s tudta, akár az életét is bátran rá merte volna tenni, hogy megfogta: megint megfogta vele a fiatalokat...

Közben pedig fogalma sem volt róla, hogy felesége, fia is az ő kis családjával, meg hát édesapja is a messzi-messzi Rábaközből ünnepséget készítenek neki elő. Csendben, titokban szövetkezve egymással egy minden eddigit felülmúló, szeretetteljes ünnepségre.

Születésének napjára, a hatvanadikra. Isten éltesse az ünnepeltet!

* * *

Nem volt nehéz dolga. Kozár Gyula még ennyi év után is úgy élt az emlékezetében, mint akitől csak tegnap búcsúzott. Mert ő búcsúztatta azon a szenvedésteli napon az Atyát, ugyanígy kérték meg rá, visszahívták őt arra a fájdalmas órára. Igaz, akkor már nem is a főiskolán, hanem az egyetemen szolgált a tudományt.

Megdöbbsentette, őszintén lesújtotta őt régi barátjának halálhíre, még ha tudta is – hát persze hogy tudta –, az esztendőket senkit nem kímélnek; azt követően pedig, hogy nem sokkal korábban meglátogatta idős barátját a megyei kórházban, aki igazán nem számíthatott már csak a Megváltó könyörületességére.

Utolsó találkozásuk volt. Erősen köhögött már akkor az Atya, gyakorta meg kellett miatta szakítaniuk a beszélgetésüket. „Krisztusibb ember” – kopogtatta meg akkor Gyula bácsi az ő mellét, így akarván tán nagyobb nyomatékot adni saját szavainak – „nem a legaktuálisabb téma tán ma is? Az egyenes beszéd, a tiszta szó?” Hosszan elnyúló, csúnya köhögése nem hagyta neki, hogy befejezze. Szinte fuldokolt, de azért tovább mondta: „Az alázat, a mások tisztelete meg a megbocsátani tudás...”

Az átmenet napjait mutatta már akkoriban a politika kalendáriumja. Amikor benne volt még ugyan a kommunista érában, de már erősen hátrált belőle kifelé az ország, s csak karnyújtásnyira – vagy még közelebb – volt attól, hogy tényleg az igazi értékek vegyék át az irányítást az emberek gondolkodásában. Kozár Gyula a betegágyában is világosan látta, hogy soha vissza nem térő lehetőség előtt áll a magyarság. Népfőiskoláról álmódott, az egykori Kalot-program feltámasztásáról, meg hogy visszatérnek végre az emberek a templomokba...

Nem érhetette már meg. Két nappal Nagy Imre újratemetése előtt visszaadta lelkét a Teremtőnek. Nyugodjék békében.

Hát ezekről beszélt a Tanár úr Kozár Gyula esperes plébános mellszobra előtt ott, a frissen felújított könyvtár előcsarnokában. A majd' harminc éve megfogalmazott intelmekről, a még ma is érvényben lévőkről, az örökérvényűekről. Miközben – talán az emlékek tették, Gyula bácsi ilyenén közelsége – megint azzá a valamikori pályakezdő fiatallá vált, aki nem túl rég érkezett törekeny kis feleségével a városka gimnáziumába, és aki nem elvtársa senki emberfiának, ha annak üres fecsegés az élete, semmi más. Beszélt, csak beszélt ez az ember, a gimnázium egykoron volt irodalomtanára, s szavainak nyomán valami különösen jó érzés lett úrrá a városka lakóin is. A fiatalságukat hozta most vissza nekik is a professzor, még ha nem is igen szerette, ha így szólítják. Ragaszkodott, valami miatt ragaszkodott a Tanár úr-hoz.

Tényleg szépen beszélt. Szomorú volt, mégis jóleső így visszaemlékeznie; nem is igen tudták a körötte állók: az örömtől, vagy a fájdalomtól jelent-e meg olykor-olykor egy-egy könnycsepp a szemében, amiket aztán a szokásosnál sűrűbb pislogással szárítgatott onnan azonnal fel.

Szép este volt, s hogy szedelőzködni kezdett hazafelé, hárman is jelentkeztek, kiviszik őt kocsijukon az állomásra.

Csak egyiküknek segítségét fogadhatta azonban el...

* * *

A hazafelé-vonaton, a szárnyvonalon látta meg az édesapját: ott ült már az öreg, háttal az ajtónak, mikor ő felszállt a szerelvényre. Nem akart hinni a szemének, kétszer is megdörzsölte, igazán jól lát-e, vagy csak az érzelmi túlfűtöttség űzi vele a tréfát, amelynek még most is bőven a hatása alatt volt. Odalépett aztán idős édesapjához. Lepörgette maga előtt az utóbbi hetek eseményeit: a titokzatos telefonokat felesége meg édesapja között, amikor csak nagy sokára kaphatta meg asszonykájától a kézibeszélőt, hogy ő is válthasson idős apjával pár szeretetteljes szót; meg aztán az István gyerek sejtelmes levelei is fölrémlettek előtte a számítógép képernyőjéről, s a néhai Csiszár Gizi elsőszülött nagyfia megértette, hogy nyolcvanöt éves édesapja őt ünnepelni utazta át hosszában ezt az országot. Nem szólt ő egy árva szót sem; egyetlen hang nélkül karolta át az öreget.

Két ember állt ott egymást átölelve a vasúti kocsi legközepén, de szólani egyikük sem szólt.

Néma zokogás – a lehető legnémaább – rázta mindkettejük vállát...